

ตอนที่ 6
อารยธรรมตะวันตกยุคใหม่

รศ. ผุสดี จันทวิมล

ตอนที่ 6

อารยธรรมตะวันตกยุคใหม่

	หน้า
บทที่ 1 เรอแนซซองส์	439
บทที่ 2 โลกยุคใหม่	465
บทที่ 3 โลกภายใต้อำนาจของชาวตะวันตก	497
บทที่ 4 สงครามกับการปฏิวัติ	525

ประเมินผลก่อนการเรียนรู้ตอนที่ 6

ให้นักศึกษาได้ลองตอบคำถามต่อไปนี้

1. อารยธรรมโลกทั่วไปในปัจจุบันนี้อยู่ภายใต้อิทธิพลความเจริญของชาติใด
2. โลกยุคใหม่เริ่มขึ้นเมื่อใด
3. เพราะเหตุใดชาวตะวันตกจึงสามารถขยายอำนาจอิทธิพลไปทั่วโลกได้
4. เหตุปัจจัยที่สร้างอำนาจจักรวรรดินิยมแก่ชาวตะวันตกได้ก่อให้เกิดผลอะไรในเวลา

ต่อมา

บทที่ 1

เรอแนสซองส์ (ราว ค.ศ. 1350—1600)

เค้าโครงเรื่อง

1. เรอแนสซองส์—การฟื้นฟูศิลปวิทยาการ
  - 1.1 เรอแนสซองส์ในอิตาลี
  - 1.2 ความเจริญแบบเรอแนสซองส์แพร่หลายไปยังตอนเหนือ
2. การปฏิรูปศาสนา
  - 2.1 การปฏิรูปศาสนาภายนอกแดนเยอรมัน
  - 2.2 การปฏิรูปศาสนาของฝ่ายคาทอลิก
3. อารยธรรมตะวันตกเริ่มแพร่หลาย
  - 3.1 เศรษฐกิจเจริญ
  - 3.2 เทคโนโลยีก้าวหน้า
  - 3.3 ทุนนิยม
  - 3.4 กษัตริย์แห่งชาติ

สาระสำคัญ

1. ความเจริญแบบเรอแนสซองส์เป็นปรากฏการณ์ความเจริญก้าวหน้าในรูปแบบและลักษณะใหม่ ความเจริญแบบใหม่นี้แพร่หลายและสร้างความเปลี่ยนแปลงทั่วยุโรป
2. การปฏิรูปศาสนาเป็นขบวนการต่อต้านอำนาจปกครองของคริสตจักรและราชวงศ์เก่าเริ่มขึ้นในเยอรมนี ทำให้เกิดนิกายโปรเตสแตนต์ในหลายประเทศ และอำนาจแห่งคริสตจักรและอาณาจักรสากลในยุโรปสิ้นสุดลง

3. ปลายยุคกลาง ระบบเศรษฐกิจของยุโรปเปลี่ยนแปลงไป เพราะการค้ากับดินแดน
โพ้นทะเล เทคโนโลยีที่ก้าวหน้าขึ้น และ การใช้ระบบทุนเสริมสร้างอำนาจชาติ
ยุโรป อารยธรรมยุโรปเจริญและเริ่มแพร่หลาย

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักศึกษาบอกความหมายของเรอเนสซองส์และสามารถอธิบายได้
2. นักศึกษาสามารถอธิบายความเป็นไปของเหตุการณ์พร้อมทั้งวิจารณ์แยกแยะสาเหตุ
และผลได้

ปลายยุคกลาง ขณะที่จักรวรรดิอิสลามและจักรวรรดิจีนกำลังเสื่อมลง ทวีปยุโรปกลับเจริญก้าวหน้าและเปลี่ยนแปลงมากมาย โลกตะวันตกเจริญอย่างรวดเร็ว ความเจริญแผ่ขยายอย่างกว้างขวางเป็นอารยธรรมรูปแบบใหม่ที่มีลักษณะแตกต่างจากอารยธรรมดั้งเดิมของยุโรปและเอเชีย อารยธรรมแบบดั้งเดิมมีพื้นฐานอยู่ที่การเกษตร อารยธรรมนี้จึงต่างจากอารยธรรมส่วนอื่น ๆ ของโลก จำเป็นที่จะต้องจำกัดความหมายแก่กระบวนการที่เป็นแบบใหม่นี้ เพราะเป็นกระบวนการที่ส่งผลถึงปัจจุบันและเป็นปัจจัยกำหนดประวัติศาสตร์สมัยใหม่

นักเศรษฐศาสตร์ให้คำจำกัดความสำหรับความเป็นแบบใหม่ว่า หมายถึงกระบวนการที่มนุษย์อาศัยเป็นเครื่องเพิ่มพูนอำนาจ บังคับสภาพแวดล้อมของโลกทางกายภาพไว้ได้ นักสังคมวิทยาและนักมนุษยวิทยามีทัศนะต่าง ๆ กัน เรื่องหนึ่งคือ ว่าชนหมู่มากที่ตื่นตัวแข่งขันและสนใจปัจจุบันกับอนาคตมากกว่าในอดีต มักคิดเห็นว่า มนุษย์ไม่ว่าจะทำการใดล้วนคาดคะเนได้ทั้งสิ้น คนเหล่านี้มักไม่ใคร่คิดเห็นเช่นที่ว่า พลั้งเหนือธรรมชาติเป็นตัวการกำหนดพฤติกรรมไม่นานชนพวกนี้จะมีศรัทธาต่อประสิทธิภาพและประโยชน์ของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

เมื่อพิจารณาประวัติศาสตร์โลกจะเห็นว่ากระบวนการปรับเปลี่ยนใหม่สำคัญอยู่ที่ทำให้ชาวยุโรปได้ครองโลกอย่างไม่มีทางเสียดัง เพราะชาวยุโรปทันสมัยมีอำนาจเป็นต่อทางการทหารและเศรษฐกิจ สภาพทางสังคมและการเมืองของยุโรปเป็นปีกแผ่นและปรับเปลี่ยนได้เสมอไม่ตายตัว ความเจริญก้าวหน้าแบบใหม่เกิดขึ้นและแพร่หลายรวดเร็ว เริ่มตั้งแต่สมัยเรอแนซซองส์ การปฏิรูปศาสนา การขยายตัวทางเศรษฐกิจ ความนิยมใช้ระบบทุน การสร้างรัฐชาติ และการค้ากับแดนโพ้นทะเล ความเจริญมีลักษณะเป็นปฏิภณียาลูกโซ่ ปรากฏเหตุการณ์สำคัญคือการปฏิวัติครั้งใหญ่ 3 ประการ ได้แก่การปฏิวัติวิทยาศาสตร์ ปฏิวัติอุตสาหกรรม และการปฏิวัติทางการเมือง การปฏิวัติเป็นปัจจัยที่สำคัญที่หล่อหลอมประวัติศาสตร์ของมวลมนุษยชาติตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17 จนถึงปัจจุบัน

1. เรอแนซซองส์—การฟื้นฟูศิลปวิทยาการ

เรอแนซซองส์ (Renaissance) หมายถึง การเกิดใหม่หรือฟื้นฟูขึ้นใหม่—ฟื้นฟูศิลปวิทยาการ นักคิดในศตวรรษที่ 15 เชื่อว่า เป็นสมัยที่วัฒนธรรมคลาสสิกเกิดขึ้นใหม่อีก และยุคมีขีดสิ้นสุดลง ความคิดนี้เป็นที่ยอมรับกันมาตลอดจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 19 นักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่จึงเห็นว่าเรอแนซซองส์เป็นยิ่งกว่าสมัยของการเกิดใหม่ กล่าวคือเป็นสมัยที่เชื่อมต่อยุคกลางเข้ากับยุคใหม่ ไม่เหมือนสมัยกลางยังไม่เป็นสมัยใหม่และอยู่ในระหว่างสมัยทั้งสอง

สมัยเรอแนสซองส์อยู่ในช่วงระหว่าง ค.ศ. 1350—1600 โดยประมาณ ลักษณะสำคัญของสมัยอยู่ที่ผู้คนใฝ่ใจวิพากษ์วิจารณ์รูปการณต่าง ๆ ในขณะนั้น อยากรู้ อยากเห็นมากมาย และชอบตั้งคำถามที่หาคำตอบไม่ได้ ลักษณะภูมิปัญญาแสดงออกที่การจذจเฉพาะกับเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ ยาคอบ เบอร์กฮาร์ด นักประวัติศาสตร์ชาวสวิส ผู้เขียนเรื่องอารยธรรมเรอแนสซองส์ในอิตาลีกล่าวว่า เรอแนสซองส์เป็นสมัยของการรังสรรค์สิ่งต่าง ๆ ของชาวอิตาลีในคริสต์ศตวรรษที่ 15 มีสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นในสมัยนี้ ได้แก่ บัจเจกนิยมและอัจฉริยภาพของบุคคลปรากฏขึ้นในคราวเดียวกันอย่างมากมาย สร้างสรรค์งานศิลปวรรณกรรมด้านต่าง ๆ โดยไม่อาจอธิบายได้ว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร เรายอมรับว่าเรอแนสซองส์สืบสานลักษณะหลายประการจากสมัยกลาง แต่สองสมัยมีลักษณะแตกต่างกันอย่างชัดเจนในเรื่องของการให้ความสำคัญในวัฒนธรรมคลาสสิก อย่างไรก็ตามก็ดี นักประวัติศาสตร์ทั่วไปเชื่อว่าสมัยนี้ไม่ใช่ช่วงหักเห แต่เป็นสมัยเชื่อมต่อกันที่มีรากหยั่งลึกอยู่ในสมัยกลางและแผ่กิ่งก้านสาขาเข้าไปในจุดรุ่งอรุณแห่งวิทยาศาสตร์ก้าวหน้าสมัยใหม่

ผู้คนสมัยเรอแนสซองส์ไม่เห็นพ้องกับวิธีการดำเนินชีวิตแบบเดิมของสมัยกลาง กลับเชิดชูวัฒนธรรมคลาสสิกทั้งหมด สมัยกลางยอมรับวัฒนธรรมกรีกโรมันโบราณอยู่บ้างแล้วเป็นบางประการ แต่ก็เห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่เป็นคริสเตียน ชาวเรอแนสซองส์ไม่ถือว่าวัฒนธรรมคลาสสิกเป็นเรื่องนอกศาสนา และยังคงต่อต้านคัดค้านวัฒนธรรมละตินของสมัยกลางและภาษาถิ่นที่ใช้ในคริสต์ศตวรรษที่ 14 ด้วย พวกเขาพยายามหันกลับไปใช้ภาษาละตินบริสุทธิ์แบบซีเซโรที่สมัยนี้พูดกันไม่เป็นแล้ว ชาวเรอแนสซองส์มองโลกในแง่ดี สนใจเรื่องทางโลกและมีความเป็นตัวของตัวเองสูง พวกเขาปฏิเสธสถาปัตยกรรมโกธิก ไม่เชื่อหลักดาราศาสตร์ของโพนทะเลที่ว่าโลกเป็นศูนย์กลางของจักรวาล พวกเขาหาความรู้เพื่อให้ได้รู้ ไม่มีความกลัวด้วยเรื่องของศาสนา พวกเขาหัวเราะเยาะคติอัศวิน ปรัชญาสกอลาสติกและเศรษฐกิจแบบสมัยกลาง ชาวเรอแนสซองส์มุ่งมาดกระตือรือร้นและรื่นรมย์กับชีวิตยิ่งนัก

ลักษณะการที่เรียกว่า “การเกิดใหม่” นี้มีปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบหลายประการ ซึ่งล้วนเป็นเรื่องของพัฒนาการ ได้แก่ การติดต่อกับอารยธรรมมุสลิมและอารยธรรมไบแซนไทน์ การค้าที่มีปฏิบัติการแลกเปลี่ยนสินค้าและความคิดเห็นต่อกัน และการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ซึ่งเป็นผลจากการพัฒนาปรัชญาสกอลาสติก กษัตริย์แห่งรัฐชาติมีความสำคัญเพิ่มขึ้น ชาวโบโลญญาฟื้นฟูกฎหมายโรมันขึ้นใช้ มหาวิทยาลัยตั้งขึ้นหลายแห่ง ขบวนการนอมนาลิสต์ในสาขาปรัชญาสกอลาสติกมีวิธีหาความรู้ที่ใกล้เคียงกับวิทยาศาสตร์ ชั้นชนกลางร่ำรวยและมีเวลาว่างสำหรับพักผ่อนหย่อนใจ แสวงหาชื่อเสียงกิตติคุณด้วยการอุปถัมภ์งานศิลปะ ปัจจัยดังกล่าวนี้เป็นเหตุพื้นฐานที่ส่วนใหญ่เกิดขึ้นตามลำดับกาลเวลานับเนื่องตั้งแต่สมัยกลาง เหตุปัจจุบันนั้นพิจารณา

ได้จากเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ของอิตาลีในคริสต์ศตวรรษที่ 14 และ 15

1.1 เรอเนสซองส์ในอิตาลี

อิตาลีเป็นประเทศที่ประกอบด้วยแคว้นหลายแห่ง เป็นสาธารณรัฐอิสระจำนวนมากเพราะพระสันตะปาปาและพระจักรพรรดิแห่งจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์กับการที่ต่างชาตินุกรุกอิตาลีได้สำเร็จ อิตาลีจึงไม่อาจรวมตัวเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตามเชื้อชาติและภาษาได้ กลุ่มรัฐเล็ก ๆ แยกแยกเป็นฝักฝ่ายและต่อสู้กันเองเรื่อยมา อิตาลีจึงมีสภาพยุ่งเหยิงไม่เป็นระเบียบ

เมื่อไม่เป็นปึกแผ่นทางการเมือง ผู้ที่มีอำนาจสถาปนาตนขึ้นปกครองรัฐต่าง ๆ ได้โดยอาศัยวิธีจ้างกองทหารอาชีพที่ให้บริการแก่ผู้เสนอราคาสูงสุด ชนชั้นกลางมีเงินจ้างทหารเหล่านี้ พวกเขาที่ทะเยอทะยานจึงสามารถทำลายรัฐบาลสาธารณรัฐของนครรัฐอิสระส่วนใหญ่ลงได้ อาชญากรรมและฆาตกรรมทางการเมืองกลายเป็นเรื่องธรรมดา ในคริสต์ศตวรรษที่ 15 อิตาลีมั่นคงทางการเมืองมากขึ้นเมื่อมีการใช้อำนาจเผด็จการด้วยระบบครอบครัวสืบตระกูลต่อกันหลายชั่วคน เช่น ตระกูลวิสคอนติและตระกูลสฟอร์ซาแห่งมิลาน ตระกูลเดอ เมดิชีแห่งเมืองฟลอเรนซ์และตระกูลบอร์เจียแห่งโรมานูญา เวนิสยังคงเป็นสาธารณรัฐ แต่อำนาจแท้จริงอยู่ที่คณะบุคคลและพระสันตะปาปาทรงปกครองรัฐสันตะปาปา ตระกูลเหล่านี้พยายามขยายเขตปกครอง ในที่สุด ในคริสต์ศตวรรษที่ 16 อิตาลีตกอยู่ภายใต้อำนาจผู้ปกครองรัฐใหม่ทั้งห้าคือ ดยุกแห่งมิลาน สาธารณรัฐเวนิส สาธารณรัฐฟลอเรนซ์ ราชาอาณาจักรซิซิลีทั้งสองและสันตะปาปา

ขบวนการเรอเนสซองส์เริ่มขึ้นที่อิตาลี สังคมอิตาลีเป็นสังคมเมืองที่เจริญทางอุตสาหกรรมและการค้าระหว่างประเทศยุโรปตะวันตกกับจักรวรรดิไบแซนไทน์กับจักรวรรดิอิสลาม ชาวอิตาลีเรียนรู้ร่ำรวยจากการค้าราว ค.ศ. 1400 นายวาณิชชาวยุโรปเป็นเจ้าของกองเรือขนาดมหึมาเป็นเรือขนาดใหญ่ถึง 300 ลำ ที่น้ำหนักต่ำกว่าร้อยตันถึง 3,000 ลำ เรือสำเภา 45 ลำ ใช้ฝีพาย 28,000 นาย ใช้ช่างไม้ต่อเรือกว่า 6,000 นาย และใช้คนมากกว่านี้สำหรับงานอื่น ๆ การค้าทำนองนี้มีตามเมืองสำคัญ เช่น ฟลอเรนซ์ เจนัว ปิซ่า และโรม ตระกูลผู้ครองเมืองจัดการค้าขายและงานฝีมือต่าง ๆ รวมทั้งอุปถัมภ์ศิลปินและนักเขียน ความสนใจความต้องการและรสนิยมของพวกเขาตั้งแต่มีสีสันให้วัฒนธรรมสมัยเรอเนสซองส์มีชีวิตชีวาขึ้นได้ ลักษณะการมุ่งสนใจเรื่องทางโลกและเรื่องของมนุษย์ได้เกิดขึ้นโดยอาศัยความเจริญของพวกนอกศาสนา ไม่ใช่แบบเทววิทยาของคริสเตียนอีกต่อไป

การที่ผู้ปกครองเมืองในอิตาลีใช้อำนาจเผด็จการ จึงต้องอาศัยหลักการเพื่อสนับสนุน ได้แก่ อุดมคติเกี่ยวกับคุณค่า (virtù) ตัดสินคุณค่าของคนที่ว่ามีความกล้าและชำนาญการเพียงใด

โดยถือว่าเป็นคุณสมบัติสำคัญที่ใช้ประกอบกับความเฉลียวฉลาดรู้จักกลเม็ดเพื่อให้บรรลุจุดหมายตามที่ประสงค์ได้ เมื่อใช้คุณค่าเป็นเกณฑ์ตัดสินคน สำนึกย่อมไม่เกี่ยวข้อง ความคิดเช่นนี้ปรากฏในงานของมาเคียเวลลี (Machiavelli) เรื่อง “เจ้าชาย”

มาเคียเวลลีเขียนเรื่องเจ้าชายขึ้นจากความรู้สึกส่วนลึกที่ผิดหวังสับสนกับสภาพบ้านเมืองอิตาลีขณะนั้น เขาใฝ่ฝันให้อิตาลีรวมตัวเป็นปึกแผ่น การที่ชาติจะเป็นปึกแผ่นได้ก็ต้องมีเจ้าชายที่รักชาติเหี้ยมหาญไร้เมตตาและอำมหิตพอ เจ้าชายต้องมีอำนาจเต็มที่ ไม่มีมืองค์การศาสนาหรือศีลธรรมข้อใดมาเป็นเครื่องจำกัดกีดขวางเหนี่ยวรั้งไว้ได้ มีอิสระที่จะจัดการตามความจำเป็น เจ้าชายต้องมีคุณค่าที่ฝีมือและกำลังจึงจะทรงรวมอำนาจในแหลมอิตาลีทั้งหมดไว้ให้เด็ดเดี่ยวได้ มาเคียเวลลีเห็นว่าชีซาร์ บอร์เจียเหมาะสมที่จะเป็นผู้รวมอิตาลี เพราะมองเห็นโลกอย่างที่เห็นและเห็นมนุษย์อย่างที่เห็น เขาอ้างว่าหนทางใดก็ตามหากช่วยให้บรรลุจุดหมายได้คือการรักษาอำนาจการเมืองไว้ได้ หนทางนั้นนับว่าชอบแล้ว ไม่ว่าจะเป็เล่ห์เหลี่ยม กลโกง ปลอมแปลง ตลบตลวง ททรศหักหลัง นับว่าเป็นวิถีแห่งเจ้าชายผู้ทรงมีวิญญูณยิ่งใหญ่และทรงพลังทั้งร่างกายและจิตใจ อุดมการณ์คริสเตียนเป็นพิษต่อเจ้าชาย เช่น ที่สอนให้อ่อนน้อมถ่อมตน ให้อยู่อย่างต่ำต้อยด้อยค่าและสอนให้รังเกียจความต้องการทางโลก

ความนิยมมุ่งหมายวัตถุประสงค์เป็นหลักที่ไม่จำกัดเฉพาะในแวดวงของเจ้าชายเท่านั้น บุคคลสำคัญของสมัยนี้จำนวนมาก ได้แก่ พระสันตะปาปาอเล็กซานเดอร์ บอร์เจีย เปียโตร อาเรติโน นักวิจารณ์ไร้ศีลธรรมของสมัย คาสตาญโญ—นักผจญภัย เบนเวนุโต เซลลินี—จอมโจร และลีโอนาร์โด ดา วินชี เมื่อเยาว์วัยก็นิยมใช้เป้าหมายเป็นหลักเช่นกัน

ความคิดเห็นประจำสมัยหลายประการปรากฏอยู่ในงานศิลปะและวรรณคดี ที่สำคัญคือความคิดที่ว่ามนุษย์เป็นศูนย์กลางของเรื่องทั้งปวง มนุษย์ชี้ชะตาตนเองได้โดยไม่ต้องอาศัยพลังเหนือธรรมชาติ เป้าหมายของชีวิตอยู่ที่การพัฒนาศักยภาพภายในของตนเอง “มนุษย์ทำได้ทั้งนั้นถ้าจะทำ” เป็นคำที่เลออน บัสติสตา อัลแบร์ติ (ค.ศ. 1404—1472) เขียนไว้ ตัวเขาจัดว่าเป็นบุรุษในอุดมคติแห่งยุค (The uomo universale ที่ปัจจุบันเรียกว่า The Renaissance man)

ความคิดมุ่งเรื่องทางโลกและให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลปรากฏให้เห็นในวงการศึกษาศาสตร์และวิชาการ ฟรานเชสโก เพทรarca หรือ เพทรารค (Petrarch) (ค.ศ. 1304—1374) บิดาแห่งวรรณกรรมเรอแนสซองส์ ย้ำคุณค่าของงานคลาสสิกว่าเป็นวิถีทางปรับปรุงตนและใช้ทำกิจกรรมในสังคมได้ โรงเรียนสมัยเรอแนสซองส์ฝึกฝนบุตรนายวาณิชย์ ไม่ใช่ฝึกให้เป็นพระหลักสูตรจึงกำหนดให้เรียนเรื่องคลาสสิก การฝึกกาย และมุ่งให้การศึกษาแก่เยาวชนเพื่อจะได้มีชีวิตที่ดีเป็นสุขและเป็นพลเมืองที่รู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบต่อไป

เมื่อมีผู้สนใจนิยมนิยายเรื่องราวเกี่ยวกับชาวกปรีกหักพังที่ตกค้างเป็นร่องรอยความเจริญสมัยคลาสสิกโบราณ บรรดาขุนนางและพ่อค้าที่มั่งคั่งจึงสะสมของเก่าและสนับสนุนโครงการเผยแพร่เรื่องราวสมัยคลาสสิก ตระกูลเมดิชีส่งเสริมศิลปินประจำถิ่นที่มีความสามารถเป็นพิเศษอุดหนุนการสร้างพิพิธภัณฑสถานศิลปะโบราณ ชุดชาวกปรีกหักพังของอิตาลีกันและโรมันเพื่อศึกษาและจัดตั้งโครงการสร้างสิ่งใหม่ขึ้น ศิลปินที่ทำงานให้พิพิธภัณฑสถานได้แก่ แบริโทลโดไมเคิล แอนเจโล ลีโอนาร์โด ดา วินชี และแวนโรซีโอ ลอเรนโซ เดอ เมดิชีนั้นเป็นทั้งกวีและคีตกวี เหล่าศิลปินต่างชื่นชอบกับเงินอุดหนุนเพราะรังเกียจข้อจำกัดการทำงานตามระเบียบของสมาคมช่าง พวกเขาต้องการทำงานอย่างอิสระเป็นตัวของตัวเองเต็มที่ การให้ความสำคัญเฉพาะบุคคลกลายเป็นธรรมเนียม เรียกว่าธรรมเนียมปัจเจกชนนิยม ศิลปินที่รับจ้างขุนนางและวัดมีห้องทำงาน (studio) ของตนเอง สาระและรูปแบบของงานศิลปะเป็นของตัวเอง จึงเกิดลักษณะงานประณีตศิลป์แตกสาขาจากงานช่างฝีมือ งานจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรมเป็นงานศิลปะอิสระของแต่ละบุคคล งานแต่ละชิ้นจะมีความงามที่เป็นแบบเฉพาะตัว กอปรด้วยรสนิยมและวิจารณญาณของศิลปินเอง เมื่อศิลปินแต่ละคนเริ่มเป็นที่ยอมรับและมีกลุ่มนักเรียนนิยมชมชอบลอบเลียนแบบ จึงเริ่มมีการจัดวางระเบียบการสอนงานศิลปะและจัดตั้งสถาบันสอนศิลปะขึ้น สถาบันสอนศิลปะทำให้เกิดสำนักศิลปกรรมส่อลักษณะเฉพาะของสมัยเรอแนสซองส์ขึ้นได้

สมัยนี้ ความคิดเห็นนิยมความเป็นขุนนางเต็มตัว ตามลัทธิวีรคติเสื่อมคลายลง สิ่งที่เกิดขึ้นแทนที่คืออุดมคติสุภาพชน (very perfect gentlemen) คือความนิยมวางบุคลิกที่ทำที่เหมาะสมอย่างหาที่ติมิได้ อุดมคตินี้มีอยู่ในหนังสือชื่อ “สุภาพชน” (il Cortigiano) ซึ่งบาลดาซซาร์ คาสตีญลีโอน (ค.ศ. 1478—1529) เขียนและจัดวางอุดมคตินี้ขึ้นจนเป็นที่นิยม “สุภาพบุรุษ” คือผู้ที่ถือกำเนิดในตระกูลขุนนาง มีมารยาทสุภาพเรียบร้อยทั้งกายใจ มีมาตรฐานและรสนิยมในสภาพของครอบครัว ขุนนางผู้นั้นจะเติบโตขึ้นพร้อมกับได้ฝึกฝนจนชำนาญของการกีฬาและการใช้อาวุธ เดินร่าอย่างสง่างาม เชี่ยวชาญดนตรี เป็นเอกในหลายภาษารวมทั้งภาษาละติน คู่กันเคยกับวรรณคดีและงานศิลปะสำคัญ ๆ และรู้จักวางตัวตามสบายไม่เคอะเขินเมื่อต้องเสวนากับอิสตรี คาสตีญลีโอนกล่าวว่าสตรีเป็นสิ่งจำเป็นต่อสภาพแวดล้อมที่จะทำให้เกิดสุภาพบุรุษได้ เธอเหล่านั้นทำให้เกิดความรู้สึกที่ละเอียดอ่อนได้ ไม่ว่าบุรุษที่มีสันดานหยาบกระด้างเพียงใดก็ตาม สตรีจึงเป็นสมบัติของบุรุษเพศตามธรรมชาติ ดังนั้นสตรีพึงควรฝึกตนให้พร้อมแก่บุรุษที่สำคัญประการแรกคือวางตนให้เป็นสตรีทั้งจริตกริยาพาที การแต่งกาย เพื่อให้สามารถสนทนากับบุรุษได้อย่างเสมอกัน สตรีจำเป็นต้องเรียนหนังสือให้ได้ความรู้ความคิดจากเรื่องราวทางวรรณคดีต่าง ๆ ศิลปกรรม การบ้านการเมือง และรู้จักหลายภาษา เมื่อเปรียบเทียบกับ

อุดมคติเกี่ยวกับสตรีของสมัยนี้กับของยุคกลาง สมัยนี้สตรีเป็นผู้หญิงจริง ๆ ไม่ใช่เป็นแค่
อากาศธาตุหรือเป็นสิ่งเปราะบางแตกหักง่าย มีผลงานศิลปะที่ขีดชูความเป็นสตรีเรอเนสซองส์
ไว้เช่นที่ราฟาเอลและอันเดรีย เดล ซาร์โต วาดรูปแม่พระ (Madonnas) บุรุษและสตรีพยายาม
ดำเนินรอยตามแนวทางของสุภาพชนในอุดมคติ (Cortesias) และพวกผู้ดีเหล่านี้ได้อุปถัมภ์งาน
ศิลปะต่าง ๆ

เมื่อไม่ได้มีแต่เพียงวัดที่อุปถัมภ์ศิลปะ ศิลปินจึงสามารถนำเรื่องราวอื่น ๆ ที่นอกเหนือ
จากในคัมภีร์ไบเบิลมาสร้างเป็นผลงาน ความเปลี่ยนแปลงลักษณะนี้เริ่มตั้งแต่ปลายคริสต์-
ศตวรรษที่ 13 ในด้านเทคนิคเริ่มจากงานของซีมาบิว ผู้เจาะจงเน้นลักษณะพิเศษเฉพาะบุคคล
ในรูปที่วาดเพื่อให้ดูมีสาระและจัดองค์ประกอบภาพให้ดูมีส่วนลึก บางภาพดูเป็นภาพเหมือน
(portrait) งานของจีโอตโตเน้นส่วนลึกให้ดูเหมือนจริงอย่างให้ความรู้สึกได้ว่าลึกจริง ๆ และใช้
สีแดงแต้มสีหน้าบอกอารมณ์ และแสดงความรู้สึกให้ผู้ดูเกิดอารมณ์ร่วมได้ มาสaccio เป็นเอก
ด้านการแสดงส่วนลึกของภาพ ภาพเหมือนมีชีวิตจริงได้สัดส่วนถูกต้อง เขาใช้หลักเรขาคณิต
แบบกรีก ที่เมืองฟลอเรนซ์ บอตติเชลลีดำเนินตามแนวทางของมาสaccio และลีโอนาร์โด ดา
วินชี (Leonardo da Vinci) (ค.ศ. 1452-1519) บุรุษผู้มีอัจฉริยภาพเก่งกาจสามารถรอบตัว
เป็นทั้งประติมากร นักดนตรี สถาปนิก วิศวกร และจิตรกร ในสมัยนี้สังคมนิยมเจริญสุดขีดได้ด้วย
งานจากสำนักของอันเดรีย เวโรจีโอ และโดมินิโก กิลันเดโอ เหล่านักเรียนศิลปะต้องเรียน
วิชากายวิภาค คณิตศาสตร์ เรืองสีและการจำลองแบบ ในคริสต์ศตวรรษที่ 15 จิตรกรรมมี
จุดหมายที่การจำลองแบบของธรรมชาติ อาศัยเทคนิคการแต่งเหล็บบางสีสร้างบรรยากาศ
เป็นฉากพราแล็อน (atmospheric perspective) ที่เมืองฟลอเรนซ์ ลีโอนาร์โด ดา วินชี ไมเคิล
แอนเจโล และราฟาเอล เป็นเอกด้านเทคนิคที่สามารถสื่อความคิดผ่านทางภาพได้ งานชิ้นสำคัญ
ของลีโอนาร์โด คือ Virgin of the Rocks, The Last Supper และ The Mona Lisa แสดงความคิด
เรื่องมนุษย์กับธรรมชาติ ไมเคิล แอนเจโล เน้นเฉพาะรูปตัวคน เขาวาดภาพในโบสถ์ The Sistine
Chapel มีรูปคนถึง 350 รูปแทรกตามช่องว่างอย่างเท่าที่จะทำได้ นับว่าเป็นเอกด้านกายวิภาค
และแสดงอารมณ์มนุษย์อย่างเต็มที่ งานของเขาเป็นความสำเร็จสูงสุดของลัทธิมนุษยนิยม
เรอเนสซองส์ ส่วนราฟาเอลเน้นที่รูปแบบและสี ไม่สนใจความคิด และชอบวาดภาพแม่พระ
มาดอนน่า

ที่นครเวนิส ผลงานจิตรกรรมที่สร้างชื่อเสียงให้เป็นของฟลอเรนซ์ มานต์ยญา
จีโอจีโอโน ตีเตียน และตินโตเรตโต สำนักที่เวนิสได้เริ่มธรรมเนียมการเขียนภาพบนผืนผ้าใบ
ใช้สีสันสดใสเลียนแบบกระเบื้องเคลือบ ใช้สีน้ำมันและน้ำมันชักเงา โดยยืมวิธีของจิตรกรเมือง
ฟลานเดอร์มาใช้ ณ สำนักแห่งนี้ ตินโตเรตโตได้ชื่อว่าเป็นบรมครูผู้ยิ่งใหญ่แห่งยุค

ในด้านประติมากรรม มีการจัดประกวดประชันงานประติมากรรมขึ้น มีประติมากร 6 นายเข้าร่วม สองนายคือ บรูเนลลีและอัลแบร์ตี สร้างผลงานซึ่งกลายเป็นตัวอย่างให้ดอนนาเทโลใช้สร้างผลงานใหม่ขึ้น เขาทิ้งเกณฑ์ของสมัยคลาสสิกและสร้างภาพให้มีชีวิตได้ ภาพอารมณ์พล้วสะบัดไหวตามอิริยาบถเหมือนดังคนมีชีวิตจริง ๆ งานประติมากรรมถึงจุดสำเร็จสูงสุดด้วยงานของไมเคิล แอนเจโล ได้แก่ Moses, The Bound Slave, The Pieta, Dawn and Sunset.

สถาปนิกสมัยเรอแนซซองส์ได้แก่ อัลแบร์ตี บรูเนลลี แมนเนตติ บรามันเต้ และไมเคิล แอนเจโล เป็นต้น เลียนแบบโรมันด้านรูปแบบและการตกแต่ง พื้นฟูการใช้กระเบื้องไว้เหนือหรือใต้ประตูหน้าต่างและทำเป็นลวดลายบัวกลุ่มแกะสลักงดงาม เสาหินติดผนัง ด้านหน้าใช้หินก่อแบบบ้านตามชนบท ใช้เสาและโค้งกลางमुख สมัยนี้การก่อสร้างไม่ได้คำนึงถึงประโยชน์ใช้สอย กลับมุ่งที่การตกแต่งเฉพาะที่ด้านหน้าตึก และแม้แต่คิดตอบคำถามเรื่องที่ว่า จะสร้างด้านหน้าตึกเป็นแบบใดจึงจะเข้ากับหลังคาโดมได้ เป็นลักษณะการที่เกิดขึ้นตั้งแต่เริ่มสร้างวิหารเซนต์ปีเตอร์ที่กรุงโรมที่ทำให้การก่อสร้างวิหารไม่อาจแล้วเสร็จลงได้ถึงราว 15 ปี ต้องระดมสถาปนิกจำนวนมากมาแก้ไขปัญหา ที่สุดบรรดาสถาปนิกประนีประนอมตกลงกันได้ โดมและหน้าวิหารเซนต์ปีเตอร์ที่กรุงโรมจึงกลายเป็นแบบอย่างการก่อสร้างอาคารที่ทำการรัฐบาลส่วนใหญ่ของโลกตะวันตกไป

ในด้านวรรณคดี แนวความคิดมนุษยนิยมเจริญก้าวหน้าเพราะการแปลงานกรีกและละติน มีการสอนวิธีการเขียนแบบคลาสสิก พื้นฟูอนุสาวรีย์คลาสสิกโบราณ เน้นย้ำความคิดที่ว่าคนมีความสำคัญเพราะคนเป็นสัตว์มีเหตุผลที่สามารถขึ้นขมยินดีกับชีวิต มีความคึกคัก แข็งขันกระปรี้กระเปร่าและสร้างสรรค์งานต่าง ๆ สมัยนี้การเฟื่องถึงเรื่องดีชั่วแบบสมัยกลางลดน้อยลง ฟรานเซสโก เพทราก เขียนงานที่แสดงให้เห็นความขัดแย้งเมื่อเริ่มมีการปฏิเสธความคิดแบบสมัยกลาง โคลงชื่อ “ลอร่า” (เป็นโคลงที่บทหนึ่งมี 14 บรรทัด เรียกว่า ซอนเน็ต (Sonnet)) ในบทที่ชื่อ “คริสเตียน” เพทรากเขียนเป็นบทเสวนาของตนเองกับนักบุญออสติน งานของจิโอวานนี บอกคาซิโอ ที่เป็นที่ยู้งักกันดีคือ “เดคาเมรอน” เป็นบทรวมนิยายชวนหัวเสียดสี ประชดประชันอย่างเนียนแหลม บางเรื่องติดจะลามกทีเดียว

สมัยเรอแนซซองส์เจริญอยู่ได้นานราว 200 ปีจึงเสื่อมลงเมื่อประมาณ ค.ศ. 1550 สาเหตุสำคัญประการหนึ่ง คือ ฝรั่งเศสบุกอิตาลีใน ค.ศ. 1494 สงครามดึงเอาคนภายนอกมายังอิตาลีและทำลายดินแดนนี้ ปัจจัยพื้นฐานที่เป็นเหตุให้สมัยนี้เสื่อมลงเป็นเรื่องของเศรษฐกิจซึ่งส่งผลเป็นเวลานาน

เมื่อवासโกตามาเดินเรือจนถึงฝั่งกาลีกัต ประเทศอินเดีย ในวันที่ 22 พฤษภาคม ค.ศ. 1498 อานาจเศรษฐกิจของอิตาลีก็ตกต่ำลง เพราะหมายถึงการผูกขาดผลกำไรที่ชั้นชั้นกลางอิตาลีได้จากการค้าระหว่างยุโรปตะวันตกกับแดนตะวันออกสิ้นสุดลง ภายในเวลาเพียง 4 ปี (ค.ศ. 1502–1505) รายได้จากการค้าเครื่องเทศที่เมืองอเล็กซานเดรียที่ชาวเวนิสเคยได้รับ จากเดิม 3.5 ล้านปอนด์สเตอร์ลิง ตกเหลือเพียงล้านปอนด์เท่านั้น ในทางกลับกัน ชาวโปรตุเกส กลับมีรายได้จากการค้าเครื่องเทศนี้เพิ่มจากเดิมราวสองแสนกว่าปอนด์เป็นสองล้านปอนด์ นอกจากนี้ การนำออกสินค้าประติษฐกรรมโดยเฉพาะสิ่งทอไปยังตอนเหนือและตะวันออกใกล้ และรายได้จากการธนาคารและการขนส่งทางเรือของอิตาลีก็ตกลงด้วย ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 16 อังกฤษ ฝรั่งเศส และฮอลันดาแซงขึ้นหน้าอิตาลีได้ เพราะอิตาลีติดข้อจำกัดของสมาคมช่าง (guild) ทำให้ภาษีและค่าแรงสูงขึ้นจนไม่สามารถปรับปรุงสินค้าให้ทันความต้องการและรสนิยมของตลาดได้ เมื่อการค้ากับประเทศอาณานิคมขยายตัวเจริญขึ้นมาก อิตาลีเสียลูกค้าผู้อุปโภค ทางตอนเหนือไปอีกเพราะขาดแคลนอาณานิคมโพ้นทะเล ไม่อาจเข้าร่วมกระบวนการค้านี้ ด้วยได้

ดังนั้น อิตาลีต้องกลายเป็นประเทศผู้ส่งออกวัตถุดิบเช่นน้ำมัน เหล้าองุ่น ัญพืช ขนสัตว์และไหมดิบ ไปยังตอนเหนือเพื่อแลกสินค้าประติษฐกรรม ไม่อาจคงความเป็นประเทศที่เจริญเฟื่องฟูได้ดังแต่ก่อน กลายเป็นประเทศล้าหลังเพราะพื้นฐานทางเศรษฐกิจของอิตาลี พังทลายลง

สาเหตุประการต่อมาคือการปฏิรูปศาสนาที่ยังผลให้เกิดลัทธิโปรเตสแตนท์ขึ้น พวกคาทอลิกตอบโต้ด้วยมาตรการที่รุนแรง การแสดงออกในลักษณะความเจริญแบบเรอเนสซองส์หยุดชะงักลง

เรอเนสซองส์เป็นขบวนการของพวกขุนนางที่เชื่อว่าสถาบันของตนมีวัฒนธรรมที่สั่งสมมานาน เป็นเรื่องของลัทธิมนุษยนิยมคือสนใจที่ตัวมนุษย์ว่าเป็นสิ่งพิเศษ ไม่ใช่มนุษยธรรมนิยม แต่เมื่อต่อมา นักเทศน์ชื่อกีราลิโม ซาโวนาโรลา ครองอำนาจในเมืองฟลอเรนซ์ ใน ค.ศ. 1494 เขาทำให้ประชาชนตื่นตระหนกกลัวว่าอันตรายจะเกิดขึ้นหากไม่ขับเอาความชั่ว ผิดบาปแบบคนนอกศาสนาออกไปจากฟลอเรนซ์ ซาโวนาโรลากลายเป็นเผด็จการผู้ทรงคุณความดี ในสมัยที่เขาปกครองเมือง หนังสือ บทความ และงานศิลปะกลายเป็นสิ่งฟุ่มเฟือยเกินจำเป็นและต้องกำจัดทิ้งโดยให้เผาเสียเพราะผิดต่อศีลธรรมอันดีงาม ในที่สุดพระสันตะปาปา ทรงเห็นว่าจำเป็นต้องขจัดอำนาจของซาโวนาโรลาไป อย่างไรก็ตาม นักบวชรูปนี้เป็นเพียง บทเกริ่นนำเหตุการณ์มากมายที่จะเกิดขึ้นต่อมา

1.2 ความเจริญแบบเรอแนสซองส์แพร่หลายไปยังตอนเหนือ

ความเจริญแบบเรอแนสซองส์แพร่หลายขึ้นไปทางตอนเหนือในราวคริสต์ศตวรรษที่ 16 เนื่องจากบรรดาทูตและนายพลอิตาลีเข้ารับราชการในกษัตริย์ทางเหนือ การพิมพ์เป็นสื่อสำคัญที่ช่วยแพร่ความรู้และความคิดได้อย่างรวดเร็ว เมื่อเรอแนสซองส์แพร่หลายทางเหนือแล้ว รูปลักษณ์ก็ได้เปลี่ยนไป เรอแนสซองส์ในอิตาลีปรากฏในงานศิลปะวรรณคดีแสดงสุนทรียภาพเป็นสำคัญ แต่ในแดนเหนือมักปรากฏเป็นเรื่องราวศาสนา ระเบียบศีลธรรมจรรยา ชาญยุโรปทางเหนือนิยมเขียนอ่านมากกว่าผู้คนทางตอนใต้และทางตะวันออก การพิมพ์จึงมีบทบาทสำคัญต่อดินแดนนี้มาก เรื่องราวที่พิมพ์ออกมาเป็นระลอก เป็นการแสดงความไม่พอใจของผู้คนต่อปัญหาทางการเมืองและศาสนา และกลายเป็นเหตุปฏิรูปศาสนา สงครามศาสนา และสงครามราชวงศ์ การพิมพ์ช่วยให้มีการก่อตั้งโรงเรียนขึ้น มาร์ติน ลูเธอร์ แพลคัมภีร์ไบเบิลเป็นภาษาเยอรมัน จัดว่าเป็นพื้นฐานสำหรับการเขียนอ่านแบบใหม่ของเยอรมัน อังกฤษมีไบเบิลฉบับพระเจ้าเจมส์และบทละครของเชคสเปียร์เป็นพื้นฐานสำหรับวรรณคดีอังกฤษสมัยใหม่ สเปนมีมิกุเอล เดอ เซวังเต ที่ใช้ภาษาถิ่นเขียนนิยายเรื่อง “ดอน กิโฮเต้” ฝรั่งเศส รับเบอเลย์ และมิเชล เดอ มงแตญ ใช้ภาษาฝรั่งเศสเขียนงานวรรณคดีประจำสมัย เมื่อบัณฑิตยสมาคมแห่งฝรั่งเศสตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการเพื่อกำหนดไวยากรณ์และศัพท์ภาษาประจำชาติใน ค.ศ. 1635 การให้ความสำคัญต่อการเขียนอ่านด้วยภาษาประจำชาติจึงปรากฏชัดเจนขึ้น

ในเยอรมัน วัดคริสเตียนครองอำนาจอิทธิพลอยู่ ปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบแบบนอกศาสนาและมนุษยนิยมของอิตาลีไม่อาจหยั่งรากลึกกลงได้ แต่การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงด้วยฝีมือของฆราวาสในอิตาลีส่งผลกระทบต่อเยอรมัน นั่นคือก่อให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์หนาหูเกี่ยวกับองค์การศาสนาขณะนั้น ในงานของจิตรกรเยอรมันผู้ยิ่งใหญ่คืออัลเบิร์ต ดูเรอร์ และอันส์ โฮลไบน์ ส่อลักษณะฆราวาส เป็นภาพเหมือนชนิดหาฝีมือเทียบยาก ส่วนภาพเรื่องราวศาสนาก็เป็นภาพเหมือนจริงเช่นกัน ที่น่าตระหนกสำหรับคนสมัยนั้นคือบรรยากาศของภาพให้ความรู้สึกหมองเศร้า ในประเทศยุโรปภาคต่ำ คือ ฮอลแลนด์และเบลเยียม เดวิด เดริอัส อีราสมัสชาวฮอลแลนด์ชื่นชมสมัยคลาสสิกที่ลักษณะธรรมเนียม ขันติธรรม และมนุษยนิยม อีราสมัสคิดว่ามนุษย์ก็สืบหลานอยู่ในความโง่งมเกี่ยวกับเรื่องผีสังเทวดา เขาต้องการนำทางผู้คนออกจากที่มืดโดยอาศัยแสงสว่างแห่งเหตุผล เขาตั้งข้อวิจารณ์กิจกรรมและธรรมเนียมปฏิบัติของนักบวชอย่างรุนแรง เพราะเห็นว่าแหล่งของความไม่รู้ของชนทั้งหลายอยู่ในเขตวัด หนังสือชื่อ “บทสดุดีความโง่งม” (Praise of Folly) โจมตินักเทววิทยาและนักบวชที่ใช้หลักปรัชญาสกอัสติก เขาต้องการให้ชาวคริสเตียนเป็นสาวกแห่งพระคริสต์อย่างแท้จริง